

УДК 232.3

Хром'як Н. Л.

*Центр дослідження релігії при Інституті філософської освіти та науки
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*

«ТАЄМНИЦЯ ПАСХИ» У ВЧЕННІ КАРЛА БАРТА

У даній статті розглядається власний підхід Барта щодо воскресіння Христа. Особливу увагу богослов звертає на Пасху, вважаючи її таємницею – одкровенням Ісуса, справою Божою. Воскресіння Христа – це вільна справа проявлення благодаті та одкровення Батька через Духа Святого; це чудо примирення людини з Богом, коли Бог заступає на місце людини, а людина займає місце Бога; це предмет новозавітної віри і в той же час зміст новозавітної надії; а також це свідчення того, що Він явив Себе живим після Своєї смерті, тому апостоли Христа повинні були прийняти рішення віри у те, що відбулося.

Ключові слова: Пасха, смерть, воскресіння, одкровення, віра, справа Божя

Хромьяк Н.Л. «Тайна Пасхи» в учении Карла Барта. В данной статье рассматривается собственный подход Барта о воскресении Христа. Особое внимание богослов обращает на Пасху, считая ее тайной - откровением Иисуса, делом Божиим. Воскресение Христа - это свободное дело проявления благодати и откровения Отца через Духа Святого; это чудо примирения человека с Богом, когда Бог вступает на место человека, а человек занимает место Бога; это предмет новозаветной веры и в то же время содержание новозаветной надежды; а также это свидетельство того, что Он явил Себя живым после Своей смерти, потому апостолы Христа должны были принять решение веры в то, что произошло.

Ключевые слова: Пасха, смерть, воскресение, откровение, вера, дело Божие

Khrom'yak N. «The mystery of Easter» in the teachings of Karl Barth This article examines Barth's own approach to the resurrection of Christ. The theologian pays special attention to Easter, considering it a mystery - the revelation of Jesus, the work of God. The resurrection of Christ is a free manifestation of the grace and revelation of the Father through the Holy Spirit; it is a miracle of human reconciliation with God when God converts to a place of man, and a person takes the place of God; it is a matter of the New Testament faith and, at the same time, the content of the New Testament hope; as well as a testimony of the fact that He manifested Himself alive after His death, therefore the apostles of Christ had to make a decision of faith in what was happening.

Key words: Easter, death, resurrection, revelation, faith, the work of God

Найбільше, напевно, заперечень в історії викликало питання про воскресіння Ісуса Христа як історичну подію, як свідчить Символ віри: «І розп'ятий був за нас при Понтії Пилаті, і страждав, і був похований. І воскрес на третій день, як було написано.»

Але для Барта воскресіння є подія одкровення - одкровення Ісуса як Христа, з'явлення Бога і пізнання Його в Ньому - і в цьому значенні вона є позаісторична.

Унікальність цієї події в тому, що вона не була спричинена ніякими силами, які діють в історії. Барт пише: «У воскресінні новий світ Святого Духа торкається старого світу плоті. Але торкається так, як дотична доторкається кола - не торкаючись, але встановлюючи межу» [2, с.4]. Якщо ж воскресіння не має цієї точки перетину часу і вічності, тоді воно лежить за межами людського знання. Саме тому деякі богослови вважають, що Барт ставить під сумнів історичність втілення Христа і воскресіння, в результаті чого виникає парадокс – адже зникає впевненість у воскресінні мертвих [5, с.110].

Пасха, як символ, саме і означає для Барта початок нового часу і світу в існуванні людини Ісуса, який - як той, хто перемагає тягарі, як переможець гріха людини – розпочинає нове життя. Посилаючись на Новий Завіт, богослов вбачає у воскресінні Христа знак того, що Богом в особі Його Сина вже отримана остаточна перемога на користь людині. Пасхальна звістка, таким чином, означає, що вороги людини – гріх, прокляття і смерть – знищені [1, с.211-213].

Саме тому воскресіння для Барта не продовження, а завершення життя. Це не початок нового життя, але констатація того, що тимчасове зміниться на вічне, а смертне на безсмертне. Воскресіння плоті і вічне життя для нього – це подолання смерті, а не втеча у потойбічний світ [1, с.268-269].

Карл Барт виділяє декілька тезисів/констатацій стосовно того, як нам необхідно розуміти воскресіння Ісуса Христа.

Перша констатація: Його воскресіння необхідно розуміти повністю і виключно як справу Бога – як у задумі і плані, так і у здійсненні.

У цій справі повністю є відсутня складова людської волі та дії. Тому її не можна правильно чи помилково пояснити, їй не можна і приписати «історичний» характер, так як подія воскресіння відбувається як суверенна справа Бога і тільки так. Барт порівнює це до «творчого покликання неіснуючого до буття» [3, с. 612-613]. Він забажав це і наказав, щоб воно здійснилося.

Також це говорить про те, що Сам Бог, і лише Він є Суб'єкт воскресіння Христа, а Ісус Христос – чистий Об'єкт, Той, який отримує благодать Божу. Інакше, Барт задає запитання, як Ісус Христос міг бути тоді названий «первісток з мертвих», якщо б Його воскресіння було Його власною справою?

Для першої церкви ця подія Пасхи, явлення воскресіння, свідчило про те, що в Христі був Бог, тобто сам Бог перебував, говорив, діяв, страждав і пішов на смерть в Людині Ісусі. Це було свідчення Бога про Самого Себе.

Таємницю Пасхи Барт пояснює відомим поняттям в богослов'ї *exaltatio* Христа, тобто піднесення, звеличення. Ця глорифікація (прославлення) є самопрославлення Бога, коли торжествує Його честь: «Бог звеличується з радістю» [1, с. 197-208]. Пасхальна звістка свідчить нам, що Бог не даремно принизив Себе у Своему Сині. Він звершив це і заради власної честі і заради підтвердження Своєї величі.

Отже, воскресіння Христа є вільна справа проявлення благодаті та одкровення Батька через Духа Святого.

Друга констатація: У порівнянні з подією хреста, воскресіння Ісуса Христа є самостійна, нова справа Бога, здійснена для спасіння всіх людей.

Істинну таємницю Пасхи Барт розглядає також і з іншої сторони - не в тому, що звеличується Бог, але в тому, що тут звеличується Людина, яка займає місце по праву руку Бога і може тріумфувати над гріхом, смертю і дияволом.

Барт вбачає в цьому Божий акт милості – незбагненне чудо примирення людини з Богом, коли Бог заступає на місце людини, а людина займає місце Бога.

Ціль примирення, спасіння людини, Барт вбачає ще у Страсну п'ятницю. Оскільки Бог заступився за людину, то вона є відкуплена (в грец. *apolytrosis* (Еф. 1:7) є юридичним поняттям, яке означало «викуп раба»). Таким чином людина переміщається в «інше правове положення», так як вона вже не належить тому, що має на неї якісь права – сфері прокляття, смерті і пекла, але переміщена в царство улюбленого Богом Сина. Це означає, що її положення, її юридичний статус як грішника відкидається у всякій формі. Вона визнана перед Богом і затверджена як праведник, як та, яка віддає Богу належне. Людина в Ісусі Христі, який помер заради неї, в силу Його воскресіння є улюбленою дитиною Бога, яка має можливість жити «задоволенням і для задоволення Бога» [1, с. 209-214].

У воскресінні Ісуса Христа людина раз і назавжди звеличена і визначена для того, щоб знайти у Бога свої права по відношенню до всіх своїх ворогів і тим самим здобути свободу жити життям, в якому її гріх і тому її прокляття, смерть, могила і пекло вже не попереду, а позаду неї [1, с. 209-214]. Якщо ми віримо в Нього, то це відноситься і до нас.

В очікуванні воскресіння, з огляду на мою ідентичність новій людині по той бік смерті Христа, я повинен, можу, маю можливість і бажаю не бути грішником [2, с. 173-177].

Ісус є переможець, і ця звістка несе в собі радість. Тому людина не повинна вже вести себе так, ніби втратила надію чи боятися гріха, прокляття чи смерті, хоча вони і ведуть себе таким чином, ніби війна ще не виграна і ми повинні все ще рахуватися з ними. Людей, які почули пасхальну вістку, але не живуть згідно неї, Барт порівнює з жінкою Лота. Ми повинні жити тепер вдячним життям, а не перебувати в страху. Це означатиме, що ми серйозно сприйняли перемогу Христа.

Барт взагалі пропонує починати співати пасхальні пісні ще у Страсну п'ятницю [1, с.197-208], так як в цей день не відбулося нічого сумного чи прикрого, бо розп'ятий на третій день воскрес! Тому не має ніякої Пасхи без Страсної п'ятниці і навпаки. *Theologia cruris* (богослов'я хреста) знаходить своє доповнення в *theologia gloriae* (богослов'я слави).

Третя констатація: Воскресіння Ісуса Христа двояко пов'язане з Його смертю, яке починається у пасхальні дні першої парусії Розп'ятого, який є Воскреслий, і в останньої Його парусії, в якій Він є Грядущий.

Єдиний, розп'ятий і воскреслий Ісус Христос є предмет новозавітної віри і в той же час зміст новозавітної надії. Тим самим Барт заперечує думку, що всезагальне воскресіння вже відбулося.

Смерть Ісуса Христа розуміється не тільки як завершення, але й як початок. Пасха для Барта є початком нового часу і нового світу в існуванні людини Ісуса (Барт ділить життя Ісуса на 33 роки до Його смерті і після воскресіння), так як в смерті Христа був повністю звершений і вичерпаний старий світ. Він вважає, що перша спільнота у зміненому існуванні Христа бачила не тільки якийсь надприродне продовження Його

попереднього життя, але й повністю інше, нове життя – життя звеличеного Ісуса Христа, а також початок нового світу. Це не теж саме, що і відновлення у природі (наприклад, весна чи пробудження вранці), так як тут відбувається циклічний рух відновлення і старіння - після весни все ж у свій час прийде зима, а після пробудження – засипання. Відновлення на Пасху – це один раз і назавжди! Воскресши з мертвих, Він більше не помирає.

Четверта констатація торкається історичності змісту пасхальних розповідей. «Легенда» про виявлення порожнього гробу сама по собі не є свідченням про Ісуса Христа, але те, що Він явив Себе живим після Своєї смерті. Вона є лише доповненням до цього свідчення. Так як відсутність Христа в гробі не обов'язково передбачає Його воскресіння: «Його тіло могло бути вкрадено, Він міг просто здаватися мертвим».

К. Барт підкреслює, що Павло й інші апостоли були покликані не «прийняти добре доведену історичну розповідь», а «прийняти рішення віри». Історичні дослідження не можуть довести або служити підставою такої віри; не може віра і залежати від тимчасових результатів історичних досліджень. У будь-якому випадку, віра зароджується як відгук на воскреслого Христа, а не на порожню гробницю. Порожня гробниця Ісуса позаду них, живий Ісус – перед ними.

Ось невеликий фрагмент з пасхальної проповіді Карла Барта, яку він проголосив за чотири роки до смерті: «Дорогі брати мої! Воскресіння Ісуса було працею Божою і лише Божою. І, як праця Божа, воно було досконалим, але і цілком незбагненим. Уже в той час свідки могли тільки визнати, засвідчити і сповістити, що чудо здійснилося. «Христос воскрес!» Цим вигуком у Росії християнин вітає іншого християнина, який у свою чергу відповідає йому: «Воістину воскрес!» Ось саме, що означає не розповідати про цю подію, а звіщати її і свідчити про неї» [6, с.60].

Тому не можливо тепер розглядати Розп'ятого без Воскреслого. Поняття *воскресіння* виникає в понятті *смерті*, тобто в понятті завершення всіх людських речей як таких [2, с. 177-183]. Тільки в завершенні старої людини ми можемо побачити початок нової, тільки в хресті Христа - сенс і реальність Його воскресіння.

За Бартом, незворотною є послідовність «смерть і воскресіння», так само як і «гріх і благодать», тому я, живучи у Христі для Бога, помер для гріха. Я не можу бути грішником і тим, хто отримав благодать. Я можу тільки перебувати на шляху (у незворотному) від гріха до благодаті [2, с. 183].

Отже, воскресіння з мертвих є поворотний момент, «постанова» цієї точки зверху і відповідне усвідомлення знизу. Воскресіння - це одкровення Бога в Ісусі Христі, початок необхідності прославляти Бога, необхідності рахуватися з Невідомим і Невидимим в Ісусі, необхідності визнати Ісуса кінцем часу, парадоксом, початком історії, переможцем [2, с. 1-5].

Барта часто критикували за його христоцентричність у богослов'ї. Однак, все ж необхідно визнати той факт, що у порівнянні з іншими відомими богословами, яких часто називають «неоортодоксами» і які свого часу були близькими до Барта, він дотримувався більш консервативних поглядів. Наприклад, на відміну від Бульмана, Барт вірив у воскресіння Ісуса з мертвих – подію, яка насправді відбулася.

Література:

1. *Барт К.* Очерк догматики. Лекции, прочитанные в Университете Бонна в летний семестр 1946 года. / Пер. с нем. Ю.А. Кимелева, под ред. Д.М. Носова. - СПб.: Алетейя, 1997. - 272 с.
2. *Барт К.* Послание к римлянам / Пер. с нем.– М.: Библейско-богословский институт св. Апостола Андрея, 2005. – 580 с. - (Серия «Современное богословие»).
3. *Барт К.* Церковная догматика. Том 2 (§§ 45, 50, 57, 59) / Пер. Вадим Витковский. – М.: Библейско-Богословский Ин-т св. Апостола Андрея, 2011
4. *Гренц С., Олсон Р.* Богословие и богословы XX века. / Пер. з англ. – Черкассы: Коллоквиум, 2011. - 520 с.
5. Теологический Энциклопедический Словарь / Под ред. Уолтера Элвелла. - М.: 2003.
6. Христианская община и гражданская община. / Оправдание и право / Пер. с нем.– М.: Библейско-богословский институт св. Апостола Андрея, 2006. – 150 с.
7. *Bromiley G.W.*, An Introduction to the theology of Karl Barth, Grand Rapids, Michigan, Wm.B. Eerdmans Publishings Co, 1979.
8. *Eitel A.* The Resurrection of Jesus Christ: Karl Barth and the Historicization of God's Being // International Journal of Systematic Theology. 2008. № 1 (10). С. 36–53.

УДК: 2-754.016:1:2-284(477-28)"1817/1867"

Ильчишин С.В.

Київська духовна академія УПЦ

ВИКЛАДАННЯ ФІЛОСОФСЬКИХ ТА БОГОСЛОВСЬКИХ НАУК В КИЇВСЬКІЙ ДУХОВНІЙ СЕМІНАРІЇ В 1817-1867 РОКАХ

Автором даної статті розглядається викладання філософії та богослов'я в КДС в перші 50-ть рр. після закриття Києво-Могилянської академії. Дана тематика до теперішнього часу є ще нерозкритою, оскільки вся увага дослідників Київських духовних шкіл здебільшого приверталася до вивчення історії Київської духовної академії. В статті описано основні теми, які вивчалися в КДС в філософському та богословському класах, а також, суміжні дисципліни. Окрім опису змісту та тематики даних дисциплін, приводиться стислий список вчителів та професорів, які викладали філософські та богословські науки в Київській семінарії в період з 1817 по 1867 рр.

Ключові слова: *Києво-Могилянська академія, Київська духовна семінарія, філософський клас, метафізика, логіка, принципи раціонального мислення, онтологія, космологія, Протасівські реформи, богословський клас, герменевтика, догматичне та моральне богослов'я.*

Ильчишин С.В. *Преподавание философских и богословских наук в Киевской духовной семинарии в 1817 – 1867 гг. Автором данной статьи рассматривается преподавание философии и богословия в КДС в первые 50 лет после закрытия Киево-Могилянской академии. Данная тематика до настоящего времени является еще нераскрытой, поскольку все внимание исследователей Киевских духовных школ в основном обращалось к изучению истории Киевской духовной академии. В статье*